ఓం సమర్థ సద్గురు శ్రీ సాయినాథాయ నమః

★ గురువారం పారాయణ ప్రారంభం ★

శ్రీ సాయి లీలామృతము

అధ్యాయము - 1

శ్రీ సాయిబాబా జీవితం

I

"మీరెవరు??" అని అడిగితే, "వటవృక్షము, మూలము, మూలానికి మూలం, మాది దత్తనగరము" అని చెప్పారు శ్రీ అక్కల్కోట స్వామి. ఆయనే యింకొక సారి "అఖండ విశ్వమే మేము" అన్నారు. శ్రీ సాయిబాబా యొక్క మరొక రూపమే శ్రీ అక్కల్కోట స్వామి. వీరిద్దరి చరిత్రలూ దత్తావతారమనే బంగారు నాణానికి బొమ్మ-బొరుసు అనవచ్చు. వీరు ప్రపంచ చరిత్రలో అవతరించిన మహాత్ములందరిలో అగ్రగణ్యులు. ఈ విషయం శ్రీ మెహర్‌బాబా కూడా, శ్రీ సాయి యీ విశ్వమంతటికీ గురువు అనదగినవారని స్పష్టంగా చెప్పారు. ఆయన నివాసం వలన శిరిడీ వంటి మారుమూల కుగ్రామం కాశీ, తిరుపతి వంటి మహాక్షేత్రమైంది. అయితే ఈ క్షేత్రాలు ఒక మతంవారికి మాత్రమే పవిత్రమైతే, శిరిడీని మహాక్షేత్రంగా తలచేవారు ఎందరో అన్ని మతాలలోనూ వున్నారు. అక్కడ అనుభవమయ్యే శాంతి అనుభవించవలసిందేగాని మాటలలో చెప్పలేనిది. మనకు యింటివద్ద ఏమి చేసినా శాంతించని మనస్సు శిరిడీలో కాలు పెట్టగానే ప్రాపంచిక వ్యవహారాలనన్నింటినీ మరచి మహా శాంతిని పొందుతుంది. ఎక్కడ అలా శాంతి లభిస్తుందో అదే మన పరమ గమ్యమన్నది ఋషి వాక్యం.

శ్రీసాయిబాబా శిరిడీలో సుమారు 60 సం॥లు నివసించినప్పటికీ, ఆయన కీర్తి మధ్యాహ్న సూర్యుని శోభలాగా అన్నిదిక్కులా ఆ కాలంలోనే వ్యాపించినప్పటికీ, అసలు ఆయన పేరేమో, ఊరేమో, తల్లిదండ్రులెవరో కులగోత్రాలేమిటో ఎవరికీ తెలియలేదు. ఆయన దర్శనానికి నిత్యము ఎందరెందరో అన్ని ప్రాంతాలనుండీ వస్తుండేవారు. కాని వారిలో ఏ ఒక్కరూ ఆయనను గురించి ఏమీ చెప్పలేకపోయారు. ఆయనతో సన్నిహితంగా చాలాకాలం వున్నవారు గూడ ఆయన నుండి యీ వివరాలు తెలుసుకోలేకపోయారు. దైవం వలెనే నిజానికి ఆయన నామ రహితుడు. ఇలానే దైవం యొక్క గుణాలన్నీ బాబాలో సంపూర్ణంగా కనిపిస్తాయి. శిరిడీలో వెలసిన ఆ దేహమే తామన్న భ్రాంతి ఆయనకెన్నడూ లేదు. సర్వగతమైన చైతన్యమే ఆయన నిజతత్త్వమని భక్తులందరూ అనుభవ పూర్వకంగా గుర్తిస్తూ వచ్చారు. ఆ దేహానికి కారణమైనవారే తమ తల్లిదండ్రులు అని, వారు ఆ దేహానికి పెట్టిన పేరే ఆయన పేరనీ ఆయన ఎలా తలుస్తారు?

ఈనాడు పెద్ద పెద్ద భవనాలతో, ఎన్నెన్నో దుకాణాలతో వజ్రాల ద్వీపంలా వెల్గొందుతున్న శిరిడీలో, రాజభవనం వంటి సమాధి మందిరంలో, సింహాసనంపై కూర్చున్న సామ్రాట్టులా శ్రీ సాయినాథుని మూర్తి శోభిస్తూ వుంటుంది. దేశం నలుమూలల నుండీ వారి దర్బారుకు చేరిన భక్తులెందరో తెచ్చిన లెక్కలేనన్ని మాలలతోను, క్రొత్త వస్త్రాలతోనూ ప్రతి క్షణమూ సరిక్రొత్త అలంకరణలతో ఆయన వెలిగిపోతుంటారు. దీనికీ, నేటి శిరిడీ క్షేత్రానికీ ఎంతో చక్కని పోలిక వున్నది. కాని సుమారు నూటముప్పై సం॥ క్రిందట ఆ జిల్లాలోనే ఎక్కువ మందికి తెలియని చిన్న గ్రామాలలో ఒకటి ఆనాటి శిరిడీ. అక్కడ 80 గడపలకు మించి ఉండేవి కావు. దాదాపు యిళ్ళన్నీ మట్టికట్టడాలే. ఒకటి రెండు గుడిసెలలో నిత్యావసర వస్తువులు అమ్మేవారు. గ్రామానికి అన్నివైపులా తుమ్మ పొదలు, చిట్టడవి, పొలాలూ

వుండేవి. అరుదుగా ఎప్పుడైనా ఆ ఊరిలోకి గుఱ్ఱపు బండివస్తే ఆ గ్రామంలోని పిల్లలు, పెద్దలు చోద్యంగా చూచేవారు. నిజానికి ఆ సమీపంలోని రహతా గ్రామానికి మాలపల్లె శిరిడీ. ఆ గ్రామంలో జరిగే గొప్పవేడుక వారానికి ఒకసారి జరిగే సంత మాత్రమే. ఎప్పుడైనా కాలి నడకన దేశ సంచారము చేసే యాత్రికులు, సాధువులు, ఫకీర్లు ఆ గ్రామంలోని మారుతి ఆలయములోనే, లేక "తాకియా"లోనో బస చేసేవారు. ఆనాటి శిరిడీలో - ఈనాటి మన జీవితాలలో లాగానే సరియైన వీధిగాని, వీధి దీపాలుగాని వుండేవిగావు. గ్రామంలో తలుపులు గూడ లేని మారుతి, శని, గణపతి, మహాదేవుల ఆలయాలు వుండేవి. ఒకసారి ఒక పిచ్చివాడు ఆ మందిరాలలో జొరబడి ఆ విగ్రహాలను విరగగొట్టాడు గూడ. వాటికి ఎలాంటి రక్షణ వుండేది గాదు. గ్రామం మధ్యలో ఒక విఠలుడి ఆలయము, గ్రామ ప్రవేశంలో గ్రామదేవత ఖండోబా ఆలయమూ వున్నాయి.

శ్రీ సాయి, 1854 ప్రాంతంలో ఒకరోజు ఆ గ్రామానికి ఉత్తరాన వున్న ఒక వేపచెట్టు క్రింద కూర్చొని కనిపించారు. నాడు ఆయనను చూచిన వృద్ధురాలు (నానా చోప్దార్ తల్లి) యిలా చెప్పింది : "ఈ బాలుడు మొదట వేపచెట్టు క్రింద ఆసనం వేసుకొని కూర్చొని కనిపించాడు. అతడి రూపము మనోహరముగా వుండేది. ఎప్పుడూ ఎవరింటికీ వెళ్ళకుండా ఆ చెట్టు నీడనే వుండేవాడు. పగలెవ్వరితోనూ కలిసేవాడు గాదు. రాత్రి సమయాలలో గూడా అతడు భయమెరుగడు. చూడడానికి చిన్నవాడే అయినా అతడి చర్యలు అతడు మహా జ్ఞానియని సూచించేవి. అంత చిన్న వయస్సులో చలికి, వేడికి చలించక తపస్సు చేసే అతడిని చూచి అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. అతడు వైరాగ్యమూర్తి. అతని స్థితి ఎవరికీ అంతుపట్టనిది. ఈ కుర్రవాడు అకస్మాత్తుగా ఎక్కడినుండి వచ్చాడా? అని అందరూ అనుకునేవారు. ఒకసారి గ్రామదేవత ఖండోబా ఒకరికి పూనితే గ్రామస్థులందరూ అతనిని, "ఇతనిని కన్న పుణ్యాత్ములెవ్వరు? ఇతడు యెక్కడి నుండి వచ్చాడు?" అని అడిగారు. ఆ గణం వారిచేత ఒక గడ్డపార తెప్పించి, ఆ చెట్టుక్రింద ఒకచోట త్రవ్వించాడు. అక్కడ ఒక బండ, దాని క్రింద కొన్ని ఇటుకలూ కన్పించాయి. ఆ బండను తొలగిస్తే, దాని అడుగున భూగర్భములోనికి దారి కన్పించింది. అందులో తిని వదిలేసిన పదార్థాలు, పూజాద్రవ్యాలు, వెలుగుతున్న నాలుగు ప్రమిదలూ వున్నాయి. అప్పుడు ఆ గణం, 'ఈ బాలుడిక్కడ 12 సం॥లు తపస్సు చేశాడు అని చెప్పాడు. అప్పటి నుండి ప్రజలు అనేక ప్రశ్నలతో ఆ బాలుణ్ణి విసిగించసాగారు. అతడు, అది గురుస్థానమని, ఆ బండను తిరిగి మూసివేయాలనీ చెప్పి అలానే చేయించాడు. తర్వాత గూడ ఒకసారి ఆ వేపచెట్టు దగ్గరున్న భవనానికి మరమ్మత్తులు చేస్తుంటే, దాని క్రింద ఆ భూగృహము, సమాధి కన్పించాయి. వాటిని గురించి అడిగిన భక్తులతో గూడ బాబా అలానే చెప్పారు. తర్వాత అక్కడ ఒకరోజున పిల్లలు ఆడుకొంటూ ఆ బండను తొలగించి చూచారు. అక్కడ భూమిలోకి మెట్లు, చాలా పొడవుగాను, చీకటిగానూ వున్న గుహ కన్పించాయట. ఈ వివరాలు శ్రీ సాయి శరణానంద యిలా వ్రాసారు: "ఒకప్పుడు బాబా మసీదులో ధుని దగ్గర వున్న స్తంభాన్ని నాకు చూపి, దాని క్రిందనే ఒక గుహ వున్నదని, తామందులో నివసించామనీ ఎవరైనా మహాత్ములు వచ్చినప్పుడు తప్ప తామెప్పుడూ బయటకు వచ్చేవారు గారనీ తమ గడ్డం పొడుగ్గా పెరిగి నేలను తాకేదనీ నాతో స్వయంగా చెప్పారు". బాబా మరొకప్పుడు సగుణమేరునాయక్‌తో, "ఏమిటి, ఒకటి రెండు రోజుల ఉపవాసానికి గూడ తట్టుకోలేవా? నేను 12 సం॥లు కేవలం వేపాకు తిని జీవించాను" అన్న మాటలు యీ వృత్తాంతాన్నే బలపరుస్తాయి. ఫిబ్రవరి 14, 1912న సాయి తాము చేసిన గురుసేవ గురించే కాబోలు, యిలా చెప్పారు: "తామెన్నో కష్టాల కోర్చామని, నెలల తరబడి ఆహారం లేకుండా వున్నామని, వేప మొ॥న ఆకులు మాత్రమే తిన్నామనీ చెప్పారు. భగవంతుని కృప వలన ఆయన శరీరం శుష్కించి, ఎముకలు గూడ నిలువజాలని స్థితిలో వున్నప్పటికీ తమకు ప్రాణం పోలేదన్నారు" (ఖాపర్డేడైరీ)

II

ఈ బాలునికి 16 సం॥ల లోపలే అంత గడ్డమెలా పెరిగింది? అసలు ఆయన వయస్సెంత? - ఒకప్పుడు ధూలియా కోర్టులో ఒక దొంగ, తనవద్ద పట్టుబడిన వస్తువులను తను దొంగిలించలేదని, తనకు సాయిబాబా యిచ్చారనీ చెప్పాడు. అంతట కోర్టువారు సాయిబాబాను కోర్టుకు హాజరుగమ్మని సమన్లు జారీచేసారు. బాబా ఎందరికో పూజ్యులవడం వలన, భక్తులు పెట్టుకున్న అర్జీననుసరించి ఆయన వద్దకే కోర్టు ప్రతినిధి వచ్చి విచారణ జరిపాడు. దానిలోని ముఖ్యాంశాలివి :

న్యాయవాది : మీ పేరేమి ?

బాబా : వీరంతా నన్ను సాయిబాబా అంటారు.

"మీ తండ్రి పేరు?" -- "అదీ సాయిబాబాయే"

"మీ గురువు పేరు?" -- "వెంకూసా"

"మతం?" -- "కబీరు"

"కులం?" -- "దైవం"

"మీ వయస్సు?" ....."లక్షల సంవత్సరాలు"

"సరిగ్గా చెప్పండి!" -- "నేనెన్నడూ అబద్ధం చెప్పను."

అంటే సాయి నామ, రూప, కుల, మత, వయో భేదాలకు అతీతులు, సర్వవ్యాపీయైన ఆత్మయేనని స్పష్టమవుతుంది. ఆయన వయస్సు అపారమని తెల్పే ఆధారాలెన్నో వున్నాయి. అక్కల్కోటలో దత్తావతారంగా ప్రసిద్ధికెక్కిన శ్రీ స్వామి సమర్థ నిర్యాణం చెందబోతూ, కన్నీరు కారుస్తున్న భక్తునితో, "శిరిడీలో నా అవతారమూర్తి నీకు లభిస్తారు. ఆయనను సేవించు. నీకే కొరతా వుండదు" అని చెప్పారు. సాయిబాబా గూడ ఎందరో భక్తులకు అందుకు తగిన అనుభవమిచ్చారని మీరు చదువబోతారు. అంటే అక్కల్కోట స్వామియే సాయి అన్నమాట. ఈ యిద్దరూ సమకాలికులవడం ఒక అంతు బట్టని దైవలీల. అంటే ఆ స్వామి వయస్సు, పుట్టుపూర్వోత్తరాలే సాయి యొక్క వృత్తాంతమన్నమాట. ఆ స్వామి వయస్సు వందలయేండ్లు. ఆయన రెండవ దత్తావతారమైన శ్రీ నరసింహ సరస్వతియే. అంటే వారికి పూర్వావతారమైన శ్రీపాద శ్రీవల్లభులే; అంటే స్వయంగా సనాతనుడైన దత్త స్వామియే అన్నమాట. ఆయనెందరికో అటువంటి దివ్యదర్శనాలు యిచ్చారు.

అంతేగాదు, ప్రొఫెసరు బాలకృష్ణ ఉపాసనీశాస్త్రి ఒకప్పుడు ఋషీకేశ్ తపోవనము వెళ్ళినప్పుడు, అక్కడ అపారమైన వయస్సు గల ఒక సాధువును దర్శించాడు. తర్వాత చాలా కాలానికి అతడు సాయిని దర్శించినప్పుడు, ఆ తపోవన సాధువు తామేనని ఆయన నిరూపించారు. అంటే సాయి వయస్సుగూడ అపారమే గదా!

అలానే రాజ్యం కోల్పోయి తిరుగుతున్న హుమాయూన్‌కు తమ ఆశీస్సుల వల్లనే అక్బర్ చక్రవర్తి పుట్టాడని, ఆ ముందటి జన్మలో తపస్సు చేసిన ముకుంద బ్రహ్మచారే అలా జన్మించాడనీ సాయి ఒక భక్తునితో చెప్పారు.

తాము గతంలో కబీరునన్నారు. రామాయణ, భాగవతకాలంలో గూడ తామున్నామని ఆయన చెప్పారు. ఈయన జన్మించిన మాట నిజమే అయితే నాటికే ఆయన పూర్ణుడైన జ్ఞానియని ఆయనయే ఒకసారి యిలా సూచించారు. "నేను పుట్టినప్పుడు తనకు కొడుకు పుట్టాడని మా అమ్మ ఎంతగానో పొంగి పోవడం చూచి నేను ఆశ్చర్యపోయాను. ఆమె నన్ను కన్నదెప్పుడు? అసలు నాకు జననమున్నదా? నేను అంతకు ముందు లేనా? ఇంత మాత్రానికే ఈమె పొంగిపోతున్నదేమిటి? అనుకొన్నాను."

III

ఈ వింత బాలుడు కొంత కాలానికి అకస్మాత్తుగా ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయి, సుమారొక సం॥ తర్వాత శిరిడీ చేరి, అక్కడే వుండిపోయారు. ఈమధ్య కాలంలో ఆయన యెక్కడకు వెళ్ళారో, యేమి చేసారో ఎవరికీ తెలియదు. ఆ కాలంలో తాము విస్తారంగా దేశ సంచారం చేసామని కొంత కాలం 'అలీ' అను ముస్లిం మహాత్ముని దగ్గర, తర్వాత రహటాలోని చావడిలోనూ వున్నామనీ కుశాల్ భావూ అనే భక్తునితో సాయియే చెబితే, అతడు చంద్రభాన్ శేఠ్‌కు చెప్పాడు. ఆ కాలంలో దౌలూశేఠ్ ఆయనను చూచాడటగూడ. ఈ అలీగారి చిత్రపటం 1918 తర్వాత గూడ అహ్మద్ నగర్‌లోని రహటేకర్ వాడాలో వుండేది. తర్వాత తాము అహ్మద్‌నగర్ నుండి రహటా వచ్చి, కొంతకాలానికి శిరిడీ చేరామని శ్రీ సాయి, కుశాల్‌భావుకు చెప్పారు. మరొకప్పుడు శ్రీమతి కాశీబాయి కణీత్కర్ అనే భక్తురాలితో, శ్రీ సఖారాం మహరాజ్ (అంగోన్ కవాడ్) అనే గొప్ప సాధువుతో కలసి కొంత కాలమున్నామని, ఆయన తమ గురుబంధువని, అక్కడ ఆయనతో కలసి ఒక మామిడి మొక్క నాటామనీ బాబా చెప్పారు. జోగ్ అనే భక్తుడు యీ యిద్దరినీ దర్శిస్తుండేవాడు. ఒకసారి జోగ్ అంగోన్‌కవాడ్‌లోని ఆ మామిడి చెట్టుకాయ కోసి, శిరిడీకి తీసుకువెళ్ళాడు. కాని అది పచ్చిదని, దారిలో రెండు మామిడి పండ్లు కొని అతడు బాబాకు సమర్పించాడు. బాబా ఆ పండ్లను స్వీకరించక, ఆ మొదటి కాయనే కోరి తీసుకున్నారు. దానిని చూడగానే ఆనంద భాష్పాలతో ఆయన కళ్ళు నిండాయి. దానిని అటూ యిటూ త్రిప్పి చూచి, "ఇది యింకా పండలేదు" అన్నారు. ఔనన్నాడు జోగ్. సాయి మరి కొద్దిసేపు దానిని తదేకంగా చూచి, దానిని కోయించి భక్తులందరికీ పెట్టించారు -- అదెంతో మధురంగా వుండడం చూచి అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు.

IV

రెండవసారి శిరిడీ చేరేనాటికే వారు పరిపూర్ణులని తెలిపే సంఘటన ఒకటి సాయికి ప్రత్యక్ష భక్తుడైన దామోదర్ రాస్నేగారి కుమారుడు నానా సాహెబ్ రాస్నే నాకు చెప్పారు. ఈయన శ్రీ గాడ్గీ మహరాజ్ అనే మహాత్మునికి తన యింట ఆతిథ్యమిచ్చి, వారి గురుసేవ గురించి అడిగితే ఆయనిలా చెప్పారట : "మేము సామాన్యంగా ఆ వృత్తాంతము ఎవ్వరికీ చెప్పము. మా తల్లిదండ్రులు చాకలి వారు. శేవ్‌గాఁవ్ పతర్డీ అనే ఊళ్ళో ఒక బట్టల దుకాణంలో పనిచేసేవాణ్ణి. ఒకరోజు దివ్య వర్చస్సు గల ఫకీరొకరు ఆ గ్రామానికి వచ్చారు. ఆయన "సేలూ మాన్వత్" నుండి వచ్చారట. ఆయన ముస్లిమన్న భావంతో ఎవరూ భిక్ష వేయలేదు. మా దుకాణంలోగూడ యజమాని లేడు పొమ్మన్నారు. నాకు ఆయనను చూస్తూనే భిక్ష వేయాలనిపించి, పరుగున పోయి రొట్టెలు, కూర తెచ్చేసరికి ఆయన వెళ్ళిపోయారు. నేను ఆయనను వెతుకుతూ పోయేసరికి ఆయన ఒక ఏకాంత స్థలములో కూర్చొని చేనులోని జొన్న కంకులు కోసుకుని తింటున్నారు. నన్ను చూచి కోపంతో, "నీవిక్కడికి ఎందుకొచ్చావ్?" అని గర్జించారు.

'మీకెవరూ భిక్ష వేయలేదని గమనించి యింటి నుంచి భిక్ష తెచ్చాను" అన్నాను.

"ఓహో! నేనేమి కోరితే అదిస్తావా ఏం?" అని ఎత్తిపొడుపుగా అన్నారు.

నా దగ్గర లేని డబ్బు తప్ప మీరేమి కోరినా యిస్తాను" అన్నాను. అయితే నీ ప్రాణమివ్వు అన్నారు పంతంగా.

'అది నేనివ్వగలిగింది కాదు. మీరే తీసుకోండి. నాకీ జీవితమంటే విరక్తి పుట్టింది' అన్నాను.

ఆ ఫకీరు నవ్వి, నా తలపై చేయి పెట్టి ఆశీర్వదించారు. వెంటనే నా హృదయంలో చెప్పలేని మార్పు వచ్చింది. వారి సన్నిధి తప్ప మరేమీ కావాలన్పించ లేదు. వారికి భిక్ష యిచ్చాక యింటికి వెళ్ళి, నాకొక గొప్ప గురువు దొరికారని, నేనిక సంసారంలో జీవించలేననీ చెప్పి, వేగంగా ఫకీరు వద్దకు చేరుకున్నాను. ఆయన నన్ను చూస్తూనే ఉగ్రులై, "దుష్టుడా! నీకిచ్చింది చాలక యింకా పీడించుకు తినాలని వచ్చావే!" అని గద్దించి, ఆ ప్రక్కనున్న శ్మశానంలోకి వెళ్ళారు. నేను "మిమ్మల్ని విడిచి బ్రతుకలేను" అంటూ వారిననుసరించాను. అక్కడొక సమాధి ప్రక్కన గుంట త్రవ్వి, అందులో రెండు కుండలు నీరు పోయమన్నారు. నేను అలానే చేసాను. ఆయన ఆ నీరు మూడు దోసిళ్ళు త్రాగి, నన్నూ త్రాగమన్నారు. అవి త్రాగగానే నాకు చాలాసేపు బాహ్యస్మృతి లేకుండా పోయింది. నాకు స్పృహ వచ్చేసరికి ఆయన ఎటో వెళ్ళిపోయారు. నేను ఆయనకోసం చాలాకాలం వెదకి చివరకు శిరిడీలోని మశీదుకు చేరాను. లోపల తెరలు దించి వున్నాయి. అచ్చట ఫకీరు స్నానం చేస్తున్నారు. నేను తెర పైకెత్తి చూచాను. నన్ననుగ్రహించిన ఫకీరే ఆయన! నన్ను చూస్తూనే పట్టరాని కోపంతో ఆయన, 'లంజకొడకా! ఇప్పటికే నా రక్తమాంసాలు పీక్కుతిన్నావ్. ఎముకలు గూడా తినాలని వచ్చావట్రా?' అని ఒక యిటుక విసిరారు. అది నా నొసట తగిలి నెత్తురు కారింది. మరుక్షణమే ప్రేమగా ఆయన, 'నిన్ను పూర్ణంగా అనుగ్రహించాను. భగవంతుని అనుగ్రహం నీకెప్పుడూ వుంటుంది, నిన్నందరూ దైవంగా కొలుస్తారు. ఇక నావెంట తిరుగవద్దు' అన్నారు.

కొంతకాలానికి ఆయనే 'శ్రీ గాడ్గే మహరాజ్'గా లోకపూజ్యులై ఎన్నో ధర్మశాలలు, పాఠశాలలు స్థాపించారు, వీరు సంకీర్తన చేస్తుంటే వేలాది భక్తులు చేరేవారు. ఆయన 1927 ప్రాంతంలో తమ భక్తులతో కలిసి సంకీర్తన చేస్తూ శిరిడీ చేరారు. మధ్యలో ఆయన, "నేను మా వూరు వెళ్ళిపోతున్నాను" అని కేకలు వేస్తున్నారు. భక్తులతో కలసి ఆయన గూడ శిరిడీ వీధులు చిమ్మి తర్వాత సమాధి మందిరానికి ఉత్తరాన సంకీర్తన చేసారు. చివరకు భక్తులతో, "ఇదే మన ఆఖరి కలయిక" అని చెప్పి వెంటనే లేచి, కాలి నడకన నర్మదా తీరంలోని బధోచ్ చేరి అక్కడే మహాసమాధి చెందారు. అంటే సాయి మరలా శిరిడీ చేరేనాటికే సమర్థుడైన సద్గురువన్నమాట!

తర్వాత సాయి ఆ ప్రాంతంలోని యవలా, పుంతంబా వంటి గ్రామాలలో పర్యటించారు. ఆయన పుంతంబాలో శ్రీ గంగఘీర్ బాబా అనే సాధువును కలిసారు. "మీరు మహనీయులు. నా వద్దకు రావడమేమిటి! నేను కేవలం మేకలు కాచేవాణ్ణి. మీరో సింహాలను, ఏనుగులను శాసించగలరు!" అన్నారు గంగఘీర్. సాయి నవ్వి, వెళ్ళిపోయారని పుంతంబాకు చెందిన ఒక వృద్ధుడు చెప్పాడు.

V

శ్రీ సాయి చరిత్రలోని మొదటి ఘట్టం వేపచెట్టు క్రింద ప్రారంభమై అక్కడే ముగిసింది. తర్వాత ఆయన పర్యటనల గురించి నేపథ్యంగా మాత్రమే తెలిసింది. ఈ దివ్య నాటకంలో యిది నాందీ ప్రస్తావన. అసలు నాటకం మరల వేరొకచోట ప్రారంభమౌతుంది.

ఔరంగాబాద్ జిల్లాలోని పైఠాన్ (ప్రాచీన 'ప్రతిష్ఠానపురం') ప్రాంతమంతా జ్ఞానేశ్వర మహరాజ్, జనార్ధనస్వామి, ఏకనాథుడు, సమర్థ రామదాస స్వామి వంటి మహనీయుల సంచారం వలన యెంతో పవిత్రమైంది. గోదావరి ఉపనదియైన 'ఏలగంగ' అచ్చటి 'ధూప్‌ఖేడా' అనే గ్రామానికి ప్రదక్షిణం చేసి ముందుకు సాగుతుంది. దానికి అవతల ఒడ్డున ఒక మైదానము, మహా వృక్షాలతో నిండిన ఒక తోపు వుండేవి. ఆ గ్రామానికి చెందిన

శ్రీమంతుడైన ముస్లిం చాంద్‌పాటిల్ ఔరంగాబాద్ వెడుతుండగా ఒకసారి అతడి గుఱ్ఱం తప్పించుకొని పోయి, రెండు నెలలు ఎంత వెదికినా కన్పించలేదు. చివరికతడు దాని జీను మాత్రం భుజాన వేసుకొని యింటికి వస్తూ సింధోనె -- భింధోన్ అనే జంట గ్రామాలవద్ద ఏలగంగ ఒడ్డుకు చేరాడు. అక్కడొక మామిడి చెట్టుక్రింద వెఱ్ఱివానివలె వున్న ఒక ఫకీరు కన్పించాడు. అతని చంకలో సట్కా (దండము), వంటికి బారు జుబ్బా(కఫ్నీ), తలపై టోపీ వున్నాయి. అతడు చిలిమ్ సిద్ధం చేస్తూ చాంద్‌పాటిల్‌ను చూచి తన చెంతకు పిలిచి నవ్వుతూ, "ఈ జీను నీవు మోస్తున్నావేం" అన్నాడు. పాటిల్ తన గుఱ్ఱం సంగతి చెప్పగానే ఫకీరు, "అది ఏటి ఒడ్డున వున్నది" చూడమన్నాడు. అతడు పోయి చూస్తే అతని గుఱ్ఱం అక్కడే మేస్తున్నది. అంతటితో ఆ ఫకీరు సామాన్యుడు కాడనుకొని గుఱ్ఱాన్ని తీసుకొని ఆయన వద్దకు వచ్చాడు.

అంతలో ఫకీరు పొగాకు నలిపి, చిలిం గొట్టం సిద్ధం చేశాడు. అప్పుడు తనవద్ద నున్న "చిమ్టా" (పొడుగాటి పట్టకార వంటిది)తో నేలపై గుచ్చాడు. అక్కడనుండి బుడబుడమని నీరూరింది. ఆ ఫకీరు ఒక గుడ్డ తడిపి, పిండి ఆ మట్టిగొట్టం చివర చుట్టాడు. తిరిగి సటకాతో అతడు నేలపై కొట్టగానే ఒక నిప్పు కణిక బయటకొచ్చింది. దానితో చిలిమ్ వెలిగించి పాటిల్‌కు గూడ అందించాడు. పాటిల్ ఆయన శక్తి సామర్థ్యాలకు నివ్వెరబోయి, ఆయనను తన యింటికి ఆహ్వానించాడు. "రేపు వస్తాను. నీవు వెళ్ళు" అని చెప్పి మరురోజు ఆ ఫకీరు అతనింటికి వెళ్ళి, అక్కడ భిక్ష చేశాడు. ఆయన కొంతకాలం ఏలగంగ ప్రక్కనున్న తోపులలో మకాము చేశాడు. ఇందుకు గుర్తుగా యిప్పుడక్కడ ఒక సాయి మందిరమున్నది. ఆయన ఆ ప్రాంతంలో తిరుగుతూ అప్పుడప్పుడు పాటిల్‌ను పలకరిస్తుండేవాడు. తరచుగా అతనికి స్వప్నాలలో దర్శనమిచ్చి ముఖ్యమైన ఆదేశాలు యిస్తుండేవారని ఆ వంశస్థులు చెబుతారు. కొంతకాలానికి ఆయన పాటిల్ ప్రార్థన మన్నించి, అతని మేనల్లుని వివాహానికి పెళ్ళివారితో కలసి ఎద్దుబండిలో శిరిడీ చేరారు.

బండ్లన్నీ శిరిడీ పొలిమేరలలోని ఖండోబా ఆలయంవద్ద మఱ్ఱి చెట్టు క్రింద పొలాలలో ఆగాయి. అందరితో బాటు ఫకీరుగూడ బండి దిగుతుంటే చూచి, ఖండోబా ఆలయ పూజారి మహల్సాపతి ఆదరంగా, 'యా సాయి!' ('రండి స్వామీ!') అని ఆహ్వానించాడు. అలనాడు ఎవరికీ చెప్పకుండా శిరిడీనుండి వెళ్ళిపోయిన ఆ వింత యువకుడే యీ ఫకీరని గుర్తించి అతడానందించాడు. నాటినుండి ఆ ఫకీరుకు ఆ పేరే స్థిరపడింది. సాయిగూడ శిరిడీలో స్థిరపడ్డారు. ఆయన ఆ కళ్యాణానికి శిరిడీ వచ్చినది లోక కళ్యాణానికే !

సాయిబాబాకు మొదట పరిచయమైన మహల్సాపతి ఆయన మహాత్ముడని గుర్తించి తన మిత్రులైన అప్పాజోగ్లే, కాశీనాధులకు చెప్పాడు. నిత్యమూ ఆ ముగ్గురూ ఆయనను దర్శించుకునేవారు. పేదవాడైన మహల్సాపతి బాబాకు పరిచర్యలు చేస్తే, అతని మిత్రులు బాబాకు నిత్యావసర వస్తువులు సమకూర్చేవారు. ఒకనాడు అప్పాకోతే పాటిల్ అనువాడు తన భార్యతోగూడ ఆయనవద్దకు వచ్చాడు. వారిని చూస్తూనే సాయి లేచి నిలబడి వారిని ఆదరించారు. అతని భార్య బయాజీబాయి తమ సోదరియని చెప్పారు. ఆమెకు గూడా మొదటి దర్శనంలోనే బాబాపై భక్తి శ్రద్ధలు కల్గి, ఆయనకు భిక్ష పెట్టకుండా భోంచేయకూడదని నిశ్చయించుకుంది.

ఆ రోజులలో సాయిని చూచిన తాత్యాబాబాకోతే యిలా చెప్పాడు :"శ్రీ సాయి శిరిడీ గడ్డమీద అడుగు పెట్టేనాటికి నాకు 6 లేక 7 సం॥ లుంటాయి. ఆయనకొక నిర్ణీతమైన నివాసమే వుండేదిగాదు. తర్వాత ఆయన వేపచెట్టుక్రింద కొంతకాలం నివసించారు -- అప్పటికాయన వయస్సు సుమారు 18 లేక 19 సం॥లు వుండేవి. ఆయనకు సన్నని మీసముండేది. ఆయన మొదట శిరిడీ వచ్చినప్పుడు ఆకుపచ్చటి కఫ్నీ, ఆకుపచ్చ తలకట్టు ధరించేవారు" ఆ రోజుల్లోనే ఆయనను చూచిన రామ్‌గిర్‌బువా ఆయననిలా వర్ణించాడు : "ఆయనకు జుట్టు

నడుం వరకు పెరిగి వుండేది. ఆయన చేతిలో సటకా, చిలింగొట్టము, అగ్గిపెట్టె వుండేవి. నిత్యం గ్రామంలో భిక్ష చేసేవారు. ఆ రోజులలో ఆయన రోగులకు ఉచితంగా వైద్యము, అవసరమైతే స్వయంగా రోగికి పరిచర్యలుగూడ చేసేవారు. ఉదాహరణకు ఒక రోగికి సాయి మందిచ్చి, అతని కణతలమీద, వీపుమీద, సూదులతో కాల్చారు. అంతటితో అతనికి ఆ వ్యాధి తగ్గిపోయింది. అలానే గణపత్ హరికనాడేకు కుష్ఠు, జ్వరము వచ్చాయి. అతని చికిత్సకని బాబాను వారింటికి తీసుకొచ్చాడు అమీన్‌భాయి. బాబా అతనిని పరిశీలించి అతనితో ఒక పామును పట్టుకొమ్మని, కుష్ఠురోగిని పాము కరవదనీ చెప్పి, అతడు పట్టుకున్న పాము విషంతోనే మందుచేసి అతనికిచ్చారు. అతనికి దాంపత్యం నిషేధించారు. అతనికి వ్యాధి తగ్గనారంభించేసరికి అతడా నియమం ఉల్లంఘించడంతో రోగం తిరగ బెట్టింది. బాబా అతనికింక మందివ్వలేదు. కొద్దిరోజులలోనే అతడు మరణించాడు. అప్పటి నుండి ఆయన రోగులకు మందివ్వడం మానివేసి, ఊదీ మాత్రమే యివ్వసాగారు.

సాయి చరిత్రలోని యీ మొదటి దశ గురించి ఆయనతో ఎంతో సన్నిహితంగా వున్న తాత్యాకోతే పాటిల్ (బయాజాబాయి కుమారుడు) యింకా యిలా చెప్పాడు : "శ్రీ సాయి శిరిడీ గడ్డమీద అడుగు పెట్టేప్పటికి ఆయనకొక నిర్ణీతమైన నివాస స్థలమే వుండేది కాదు. కొద్ది నెలల తర్వాత ఆయన మసీదులో సుమారు 10 మాసాలు వున్నారు. తర్వాత వేపచెట్టు క్రింద, ఆ తర్వాత మరల మశీదుకు వచ్చి, సమాధి చెందేవరకు అక్కడే వుండిపోయారు -- నేను మారుతి ఆలయంలోని స్కూలులో చదువుకుంటుండగా బాబా భిక్షకు మా యింటికి వచ్చేవారు. నేను, మరి కొందరు పిల్లలూ మశీదు ముంగిట నిలిచి, బాబాను వెక్కిరించి కవ్వించేవారము. ఆయనకు సన్నని మీసం వుండేది. ఆయనెప్పుడూ మశీదులో ఒక స్తంభం ప్రక్కనే మౌనంగా కూర్చొని వుండేవారు. రఘుపాటిల్ రోజూ మశీదు గేటు వద్ద నిలచి ఆయనపై రాళ్ళు రువ్వేవాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు బాబా మమ్మల్ని తిట్టేవారు. మేము పెద్దగా నవ్వి, ఆయన సట్కా తీసుకోగానే పరుగెత్తేవాళ్ళం -- మశీదులో 2, 3 సం॥లు నివసించాక ఆయన లిండీ మరియు సిర అను ఉపనదుల మధ్యనున్న చెట్లతోపులో సుమారు 2 సం॥ల 6 మాసాలు వున్నారు. అక్కడ భక్తులలో ఎవరో ఒకరు నిత్యమూ ఆయనకు భిక్ష యిచ్చేవారు. నేను, రఘుపాటిల్ మరిద్దరి ముగ్గురితో కలసి ఆయనను దర్శించేవాళ్ళము. వామనరావుడెంగలే గూడ వారి దర్శనానికి వస్తుండేవాడు" రెండవసారి సాయి శిరిడీ వచ్చేనాటికి ఒక వింత సాధువుగూడ అచ్చటికి చేరాడు. శంకర్ నారాయణ వైద్య అనువాడు నానావల్లీ అనే మహాత్ముని సమాధిని సేవిస్తుండేవాడు. ఒకనాడు ఆ మహనీయుడు స్వప్న దర్శనమిచ్చి, శిరిడీ వెళ్ళమని ఆదేశించగా అచ్చటికి చేరాడు. సాయి రాగానే, వారిని చూస్తూనే గొప్ప మహాత్ముడని గుర్తించి ఎంతో చనువుగా, "మామా! వచ్చావా?" అన్నాడు. "నోరెత్తవద్దు!" అని బాబా మందలించడం వలన అతడు ఆయనను గురించి పెదవి విప్పి ఎవరితోనూ చెప్పలేదు. సాయి తరచుగా రాత్రి సమయాల్లో ఫకీర్ల చావడి (తాకియా)కి వెళ్ళి మధురంగా పాడుతూ, కాళ్ళకు గజ్జెలు కట్టుకొని తన్మయత్వంతో నాట్యం చేసేవారు. ఆయన ఒకప్పుడు అరబ్బీ, పార్శీ భాషలలో పాటలు పాడుతూ, మరొకప్పుడు కబీరు, తుకారామ్ వ్రాసిన పాటలు పాడేవారు. ఈ విషయాన్ని తాత్యా పాటిల్ యిలా చెప్పాడు : "ఒక్కొక్క ప్పుడు బాబా పారవశ్యంలో వుండేవారు. అప్పుడు చేతిలో తంబుర ధరించి, ఒళ్ళు మరచి నృత్యం చేసేవారు. ఎంతో క్రమబద్ధమైన కదలికలు, కర - నేత్ర, హస్తముల భంగిమలు ప్రేక్షకులను మంత్ర ముగ్ధులను చేసేవి. పిల్లనగ్రోవి వాయిస్తున్న భంగిమలో నిల్చినప్పుడు సాక్షాత్తూ బృందావన కృష్ణుని చూస్తున్నట్లే వుండేది. ప్రేక్షకులకు గూడా పారవశ్యం కలిగి ఏదో అలౌకికమైన దృశ్యం చూస్తున్నట్లనిపించేది" ఇలా 1890 వరకు చేశారు. తర్వాత గూడా ఆయనకు యీ కళలపట్ల ఆసక్తి వుండేది గాని, వాటిని భక్తి ప్రపత్తుల కోసం మాత్రమే వినియోగించకుంటే మనిషికి అధోగతి తప్పదనేవారు.

VI

బాబా పత్రి గ్రామంలో జన్మించి, బాల్యంలో ఒక ఫకీరుకు అప్పగించబడ్డారని, కొంతకాలానికి సేలూ గ్రామంలోని వెంకూసా అనే హిందూ గురువుకు అప్పగించబడ్డారని, వారి సేవలో సర్వశక్తులూ పొంది శిరిడీ చేరారన్న కథకు ఆధారమెక్కడా కన్పించదు. బాబా ఒకప్పుడు సేలూ నుండి వచ్చామని, తమ గురువు పేరు వెంకూసా అని కొన్నిసార్లు చెప్పిన దానిని బట్టి తాను యీ కథ అల్లానని, అంతకు మించి వేరు ఆధారాలేవీ లేవనీ మొదట యీ కథను చెప్పిన దాసగణు తన అనుభావాలలో చెప్పాడు. కాని బాబా ఒక్కొక్కప్పుడు తమ గురువు రోషన్‌షా అని, ఆయనను శిరిడీలో సేవించానని, వారి సమాధి అచ్చటి వేపచెట్టు క్రింద వున్నదని, తాము అనాదిగా శిరిడీలోనే వుంటున్నామనీ చెప్పిన దానితోగాని, ఆయన శ్రీ అక్కల్కోటస్వామి యొక్క మరొక రూపమన్న దానికి గానీ సరిపోదు. తాము అహ్మద్‌నగర్, రహటాల నుండి వచ్చామని, 'నేనిక్కడకు ఔరంగాబాదు నుండి వచ్చాను. మా మామ నన్నిక్కడకు తీసుకొచ్చాడు. నా తల్లిదండ్రులను విడచి గంగాతీరానికి వచ్చేనాటికి నాకు 8 సం॥లు. అచటి నుండి శిరిడీ వచ్చాను అని వేరు సందర్భాలలో చెప్పినవాటితో ఈ కథ పొసగదు. ఆయన 12 సం॥లు శిరిడీలో వేపచెట్టు క్రింద భూగృహంలో తపస్సు చేసారన్న నిశ్చయమైన వృత్తాంతంతో ఈ కథ అసలే పొసగదు : 16 సం॥ల యువకుడుగా ప్రకటమైన ఆయన, అందులో ప్రవేశించేనాటికి నాలుగు సం॥లు మించి వయస్సు వుండడానికి అవకాశం లేదు. సేలూలో గోపాల్రావ్ దేశ్‌ముఖ్ ఉరఫ్ 'వెంకూసా' వృత్తాంతమే నిజమైతే శిరిడీలో ప్రకటమయ్యేనాటికి బాబాకు సుమారు 60 లేక 70 సం॥లు వయస్సుండాలి. తాము 'శుద్ధుడైన బ్రాహ్మణుడను' అన్నప్పుడు ఆయన బ్రహ్మజ్ఞానియని మాత్రమే వారి భావం. అంతకంటే తరచుగా ఆయన తాము పేద 'ఫకీరు'మని చెప్పేవారు. దానికి అర్థమదే. "జయదేవ జయదేవ దత్తావధూత" "మోమిని వంశీ జన్మని" అనే అరతి పాటలు కీర్తించినట్లు ఆయన హింధువులకు హిందువు, ముస్లిములకు ముస్లిము. అంటే హిందూ-ముస్లిం అనే భేదాలకు అతీతుడు. సాయి తమ గురుసేవ గురించి ఒకప్పుడిలా చెప్పారు : "నా గురువును యిక్కడే చావడిలో చూచాను. ప్రశాంతము, గంభీరమూ అయిన ఆయన ముఖంలోని నిత్యసంతుష్టి నన్ను ముగ్ధుణ్ణి చేసింది. నా చూపు ఆయన ముఖంమీద నిలిచిపోయేది. క్షణమాత్రం ఎడబాటును గూడ సహించలేక పోయేవాణ్ణి. వారి సన్నిధిలో నాకు ఆకలి దప్పులుగూడా తెలిసేవి గావు. ఆయనను 12 సం॥లకు పైగా నిండు హృదయంతో సేవించాను. ధ్యానస్థులైన ఆయన తమకు దేహమున్న సంగతే మరచి, కూర్చున్న చోటునుండి ఏ అవసరం కోసమూ లేచేవారు గాదు. నేను ఆయనచేత ఆహారం తినిపించి, గుడ్డలు మార్చి, ఆ ప్రదేశం శుభ్రం చేసేవాణ్ణి. ఆయన నుండి ఏదైనా మంత్రం ఉపదేశంగా పొంది జపించాలని తలచాను. కాని ఆయన నా చెవిలో ఏ మంత్రమూ ఉపదేశించలేదు. ఆయన నన్ను రెండు పైసలు దక్షిణ కోరారు. తాము కోరినది ప్రభుత్వం వారు ముద్రించిన లోహపు కాసులు గావని, ఒక పైస 'నిష్ఠ', రెండవ పైస 'సబూరి' (సంతోషంతో గూడిన ఓరిమి) యనీ ఆయన వివరించారు. వెంటనే అవి సమర్పించాను. నా సేవకు సంతోషించి, "నీవెక్కడున్నాసరే -- ఇక్కడగాని, సప్త సముద్రాలకు అవతల గాని -- నీవెంట వుండి కాపాడుతాను" అని ఆశీర్వదించారు. ఈనాటి నా ప్రతిభకంతటికీ కర్తలు వారే. ఇదంతా వారి ఆశీస్సుల ఫలితమే. బాబా స్వయంగా సాయి శరణానందతో తమ గురువు పేరు రోషన్‌షా అని చెప్పారు. ఆయన చెప్పిన దానిని బట్టి రోషన్‌షా పరమపదించాక వారిని బాబాయే వేపచెట్టు క్రింద సమాధి చేసినట్లు తోస్తుందని సాయి శరణానంద వ్రాశారు. సాయి ఆ గురువు పేరు హరి వినాయక్ సాఠేతో గూడ చెప్పారట గాని, అది తనకు గుర్తులేదని, ఆ పేరు "షా" అనో, లేక "సా" అనో అంతమౌతుందనీ అతడు వ్రాశాడు.

మరొకప్పుడు బాబా తమ గురుసేవా వృత్తాంతమే మరోలా చెప్పారు : "ఒకప్పుడు నలుగురం కలసి పవిత్ర గ్రంథాలు చదివి చర్చించుకున్నాము. మొదటివాడు, 'ఎవరిని వారే ఉద్ధరించుకోవాలి కాని యితరులపై ఆధారపడ

కూడదు' అన్నాడు. రెండవాడు, 'సర్వసాక్షియైన ఆత్మయే సత్యం. దానిని గుర్తిస్తూ మనస్సును నిగ్రహించిన వాడే ధన్యుడు' అన్నాడు. మూడవవాడు, 'ఈ ప్రపంచం అనిత్యం. నిరాకారమైనదే సత్యం. దీనిని వివేకంతో గుర్తిస్తూ వుండటమే ముక్తికి మార్గం' అన్నాడు. నేను, 'కేవలం గ్రంథ పాండిత్యం వ్యర్థమని, స్వధర్మం ఆచరిస్తూ, గురువే సర్వవ్యాపియైన దైవమన్న విశ్వాసంతో తను, మన, ధన, ప్రాణాలను గురువుకు అర్పించాలి' అన్నాను. ఇలా చర్చించుకుంటూ మేమొక అడవిలోకి ప్రవేశించాము. దారిలో ఒక కూలివాడు కన్పించి, మేమెక్కడికి పోతున్నామని అడిగితే మేము చెప్పలేదు. మేము దారితప్పే ప్రమాదమున్నదని, మార్గదర్శిని తీసుకొని పోవడము మంచిదనీ చెప్పి, 'మీ లక్ష్యమేమో నాకు చెప్పనవసరము లేదు. కాని కొంతసేపు విశ్రాంతిగా కూర్చొని, రొట్టె, నీరు తీసుకొని వెళ్ళవచ్చుగదా!' అన్నాడతడు. మేము ఆయన సలహాను నిరాకరించి వెళ్ళి దారి తప్పాము. చివరకు కేవలం పూర్వపుణ్యంవల్ల మాత్రమే మేము బయలుదేరిన చోటికి చేరాము. మాకు మళ్ళీ ఆ కూలివాడు ఎదురై, 'మీ తెలివిపై ఆధారపడటం వలన దారి తప్పారు. అన్నింటిలోనూ మార్గదర్శి ఎప్పుడూ అవసరమే. భగవంతుడి కృపలేక ఎవరూ దారిలో మావంటివారిని కలవలేరు. అన్నం తిని పొమ్మన్న ఆహ్వానాన్ని శుభశకునంగా అంగీకరించాలి గాని నిరాకరించగూడదు. ఆకలి కడుపుతో ఏ అన్వేషణా సాగించలేరు. ఓరిమి, శాంతి కలిగివుండాలి' అన్నాడు. అతడు నిరక్షరుడైనా, హీనజాతివాడుగా కన్పించినా, నిష్కారణమైన అతడి ప్రేమకు నా హృదయం స్పందించింది. నాకు ఆకలి దప్పులు తీవ్రంగా బాధిస్తున్నాయి. అసమాన ప్రేమతో అతడిచ్చిన అన్నపానీయాలు తీసుకోవడమే జ్ఞానానికి సరియైన నాందియని నాకు తోచి, వాటిని సవినయంగా స్వీకరించాను. అపుడు గురువు మా యెదుట నిలచి, "ఏమిటి మీ చర్చ?" అన్నారు. నేను వివరించాను. 'నిన్ను గమ్యం చేరుస్తాను, నన్ను అనుసరిస్తావా? అయితే నన్ను పూర్తిగా విశ్వసించినవాడు మాత్రమే కృతార్థుడౌతాడు' అన్నారు. నేను తలవంచి నమస్కరించి, ఆయనను గురువుగా ఆశ్రయించాను. నా సాటివారు మాత్రము వారి ఆతిథ్యాన్ని, గురుత్వాన్నీ ధిక్కరించి వెళ్ళిపోయారు. తరువాత వాళ్ళందరూ దైవాన్ని అన్వేషించడం మాని, ఆకలి దప్పులతో తిరుగుతూనే వున్నారు.

తరువాత నా గురువు నన్నొక చెట్టుకొమ్మనుండి బావిలోకి తలక్రిందులుగా వ్రేలాడదీశాడు. నా తల నీటికి మూడడుగుల ఎత్తున వున్నది. నేను ఆ నీరు అందుకోలేకపోయాను. నన్నలా వదలి ఆయన ఎటో వెళ్ళిపోయారు. 5గంటల తర్వాత తిరిగి వచ్చి ఎలావున్నావు?' అన్నారు. "నేను పరమానందంలో తేలిపోతున్నాను" అన్నాను. ఆయన సంతోషంతో నన్ను కౌగిలించుకొని, నా దేహం నిమిరి, నన్ను శిష్యునిగా అంగీకరించారు. "నాకెల్లప్పుడూ ఆయననే చూస్తూ వుండాలనిపించేది. నా తల్లిదండ్రులను, కోర్కెలను మరిచి, యిక యింటికి వెళ్ళాలన్న తలంపే రాలేదు. నా జీవశక్తినంతటినీ నా దృష్టిలోను, నా దృష్టిని ఆయన ముఖంమీద లగ్నం చేశాను. ఆయనే నా ధ్యానమూర్తి" అని చెప్పారు.

పై వృత్తాంతాలు మనకు నిస్సందేహంగా తెలిపేదిది. సాయి జన్మతః పూర్ణులైనా, లోకానికి ఆదర్శంగా ఒక సద్గురువును సేవించారు. ఆయన నిద్రించేటప్పుడు ఒక యిటుకను తమ తలక్రింద, కూర్చున్నప్పుడు చేతిక్రింద వుంచుకొనేవారు. 'ఇది నా గురుప్రసాదము, నా జీవిత సహచరి. దీని సహాయంతోనే నేను ఆత్మను ధ్యానించేది' అని ఆయన చెప్పేవారు. అయితే ఆ గురువు ఆయనకు శిరిడీలోనో, లేక అడవిలోనో కనిపించి యుండవచ్చు. తరువాత సాయి శరణానంద వ్రాసినది జరిగియుండవచ్చు. సాయివలె ఆ గురువు కూడా కులమత భేదాలకు అతీతుడని తెలపడానికి, ఆయన పేరు వెంకూసా అని కొందరితోను, రోషన్ షా అని కొందరితోను, వారి వారి భావాలను బట్టి చెప్పియుండవచ్చు.

కాని కొందరు చరిత్రకారులు సాయిని ఆ గురువు తలక్రిందులుగా వ్రేలాడ దీసిన వృత్తాంతం కేవలం సంకేతమేమోనని, వాస్తవమై యుండజాలదనీ వ్రాశారు. కారణం, తలక్రిందులుగా వ్రేలాడదీస్తే ఎవరికైనా ఆనందం

కలగదన్నారు. కాని సాయికి సమకాలికుడైన ముస్లిమ్ మహనీయుడు తాజుద్దీన్‌బాబా అట్టి అనుభవము ఒక భక్తునికి ప్రసాదించారు. వెనుక బాబా ఫరీద్ గంజ్ షక్కర్ (12వ శతాబ్దము), ఇటీవల శ్రీ అవధూత వెంకయ్య స్వామివంటి మహనీయులెందరో యిటువంటి సాధన చేసారని చరిత్రలు తెలుపుతున్నాయి.

VII

శ్రీ సాయిబాబా శిరిడీలో ప్రకటమయ్యాక కొంతకాలం దేశసంచారం చేసినా మరలా శిరిడీనే తమ ముఖ్యస్థానంగా ఎన్నుకున్నారు. ఆ విషయమై ఆయన అప్పుడప్పుడు భక్తులతో చెప్పిన విశేషాలు వేరువేరుగా వున్నా, వాటివలన పత్రి -సేలూ - వెంకూసా కథ మాత్రం నిరాధారమని తెలుస్తుంది.

శిరిడీ, మరి మూడు యితర గ్రామాలు తమ 'యజమాని' ('మాలిక్' అంటే భగవంతుడు, లేక గురువు) ప్రసాదించారని ఆయన చెబుతుండేవారు. అనాదిగా ఆ గ్రామం తమ ఆప్తుల నివాసమని, తమ అత్తగారి యిల్లని ('సాసర్ వాడా'), అక్కడ పూర్వం తమ వారంతా నివసించేవారనీ ఆయన వేర్వేరు సందర్భాలలో చెప్పారు : ఒకప్పుడు తామొక్కరే అక్కడకు వచ్చామనేవారు. తమ భక్తులను తరింపజేయడానికి మరికొందరితో కలసి వచ్చామని కొన్ని సందర్భాలలోను, తమ గురువును సేవించడానికి వచ్చామని మరొకసారీ చెబుతుండేవారు. ఆయన తరచుగా చెప్పిన వృత్తాంతమిలా వున్నది : రెండు శతాబ్దాల తర్వాత తాము మరలా అచ్చటికి వచ్చామని, అంతకు పూర్వం గూడా ఎన్నోసార్లు అక్కడ నివసించామనీ ఆయన అంటుండేవారు. వారి స్వస్థానం వేరెక్కడో వున్నదని, అక్కడ వారి వంశస్థులకు ఆస్తిపాస్తులున్నాయనీ చెబుతుండేవారు. అక్కడ వివిధ కళలు, వృత్తులలోనే గాక సిరి సంపదలతో పాటు భక్తి దయలలోగూడ సాటిలేని వారెందరో వుండేవారని చెప్పేవారు. స్థానిక ప్రజలపై వారికిగల మక్కువ గురించి చెప్పేటప్పుడు నీమ్‌గాఁవ్, రూయీ, రహటా, పింపల్‌గాఁవ్, కోపర్‌గాఁవ్, పుంతంబా, జాల్నావంటి గ్రామాల గురించి ఆయన తరచుగా ప్రస్తావించేవారు. దీనినిబట్టి మనకు తెలియని మహనీయులెందరో అక్కడ నివసించారని, అందువలన ఆ ప్రాంతం ఎంతో పవిత్రమైనదనీ తెలుస్తుంది.

ఒకప్పుడాయన, తమ పూర్వీకులు శిరిడీలో నివసించారని, అందుకే తాముగూడ మరల అక్కడ నివసిస్తున్నామనీ చెప్పేవారు. అక్కడ సిరిసంపదలతో ఉజ్జ్వలంగా విలసిల్లిన ఒక నగరముండేదని, దానిచుట్టూ మనోహరమైన తోపులు, పండ్ల చెట్లు వుండేవని, అచ్చటి విశాలమైన వీధులకిరువైపుల సాటిలేని సంపన్నులు, మహాభక్తులూ అయిన మార్వాడీ వ్యాపారులు నివసిస్తుండేవారనీ గూడ ఆయన చెప్పేవారు. అలా శిరిడీ వారి పెద్దల నివాసమైనందువల్లనే సాయిగూడ మరలా శిరిడీలోనే నివసించారన్నమాట. ఇన్ని సందర్భాలలోనూ ఆయన పత్రి గ్రామంలో పుట్టి, సేలూలో పెరిగి అక్కడనుండి శిరిడీ చేరారని కించిత్తైనా ఆచూకీలేదు. తాము సేలూనుండి వచ్చామని చెప్పినమాట రెండవసారి శిరిడీ వచ్చేముందు ధూప్‌ఖేడా, పుంతంబా వెళ్ళినట్లే సేలూగూడా వెళ్ళి వచ్చారని మాత్రమే ఆయన భావమై వుండాలి. అలనాడు సాయిని సన్నిహితంగా సేవించిన వారితో ఆయన చెప్పిన వివరాలన్నీ హరివినాయక్‌సాఠే సేకరించి గ్రంథస్థం చేశాడు. ఒకనాడు సాయి నివాసం వలన గొప్ప పుణ్యక్షేత్రంగాను, సిరిసంపదలు గల నగరంగాను వున్న శిరిడీ కాలగతిలో కుగ్రామమయిపోయిందని, అది యీనాడు మరలా వారక్కడ అవతరించడం వలన అంతటి పుణ్యక్షేత్రమయిందని, ముందు ముందు మహా నగరంగా రూపొందగలదనీ మనం తలచవచ్చు. వెనుక 'శీలధి' అను పేరుగల యీ గ్రామం మరో పండరీపురం అవుతోందని, సాయినాథుడే అచ్చటి రమావరుడనీ దాసగణు "శిరిడీ మాఝే పండరిపుర - సాయిబాబా రమావర" అని కీర్తించాడు.

★★★